

Llàtzer o de la Mare de Déu, que produïen per a l'Hospital General. La publicació de 'menudencias' en el taller és un aspecte sobre el qual es plantegen alguns interrogants, ja que permet detectar en tal sols uns mesos, del 20 d'abril al 21 d'agost de 1599, els materials "que se han impreso para el Patriarcha", els quals inclouen 400 sínodes diocesans, 250 cartells dels dies que ha d'estar (exposat?) el Santíssim Sagrament, i una raima (és a dir, 500 plecsc impresos) "de las coplas del hermano Francisco, de la orden del Carmen descalços". La riquesa d'aquesta producció eventual, però reiterada, ajuda a explicar part de l'èxit del taller, ja que suposaven ingressos constants.

El taller va tenir, sens dubte, un paper rellevant en la producció de textos humanístics, però també es va adaptar als nous temps contrareformistes i va editar nombrosos llibres de devoció, cròniques, obres teatrals i textos de dret entre molts altres. Si els treballs tradicionals de bibliografia se centraven en la producció, en aquest llibre l'autora prefereix analitzar aquesta producció bibliogràfica, però insistint en el comerç del llibre (revelant aspectes interessants de la llibreria d'Honorat Olzina (llibreter i consogre de Jerònima Galés). L'estudi mostra el triomf de determinades edicions econòmiques, destinades al consum local o l'exportació, ja que edita tant obres en català com en castellà. Aquests aspectes enriqueixen el panorama conjunt que, sens dubte, planteja nombrosos interrogants sobre els altres tallers i llibreries, que en el cas de València no han estat estudiats amb tant de deteniment.

Aquest llibre va néixer com a tesi i això permet d'entendre el pes erudit dels comenraris i de l'anàlisi, que aconsegueixen revelar l'evolució cronològica de la producció del taller a partir de la bibliografia ja publicada i, el més nou, emprant les fonts documentals, sovint inèdites. La publicació d'aquest llibre (amb nombroses imatges i un índex acurat) en la col·lecció Duc de Calàbria de la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu, també han contribuït al fet que el text pogués sortir com un producte editorial acurat, amb un aparat crític important.

Pensem que la imatge global de les impremtes (i les llibreries) valencianes es veurà enriquida per aquest llibre, i esperem que l'autora pugui seguir el minuciós treball d'edició de documents, que fan de la seva recerca una mina de dades per a tots els interessats en la cultura renaixentista.

Pedro Rueda Ramírez

Eulàlia MIRALLES, *Sobre Jeroni Pujades* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, LXXIV), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 2010, 210 pp.

Els darrers temps han representat per a la cultura catalana un esmerç més que considerable de treball damunt les fonts textuais i en particular literàries dels segles barrocs a fi d'alliberar-los de la desqualificació de "segles de decadència" i el llibre de la prof. Eulàlia Miralles és una aportació ben particular. I és ben particular perquè les dades que ens ofereix en les presents dues-centes pàgines i escaig no sols constitueixen un enriquiment dels nostres coneixements sobre alguns aspectes de Jeroni Pujades, ans encara representen un ajut que hauria d'ésser interioritzat per futurs investigadors sobre aquell historiador i la seva època, en el sentit que les pàgines de la prof. Miralles poden assegurar-los un punt de partença d'innegable qualitat, del qual difícilment disposarien si els calgués procurar-se de forma individual les informacions que el present llibre els posa a l'abast de la mà. Això és particularment innegable per a la darrera secció, dedicada a la bibliografia tant de com sobre micer Pujades, però no és menys aplicable als primers capítols que ens ofereixen els resultats d'una llarga dedicació tant sobre els mateixos originals com sobre les còpies d'obres del notari Pujades i sobre la vigència de la seva història de Catalunya fins ben entrat el segle XIX.

No cal dir que les pàgines de la prof. Miralles són una aportació important per al coneixement del nostre segle XVII, sortosament cada dia més conegut i avaluat.

Algun petit detall ha d'ésser corregit quan en el futur els capítols del present llibre es transformin en investigacions més completes: a la p. 80, línia 10 del final de la pàgina (sense les notes): 'just a' < 'justa' (= iuxta); p. 83, nota 233, l. 5: 'sola' < 'so la' (= sota la).

Josep Perarnau

Josep TORNÉ CUBELLS et alii, *Antigues Ordinacions municipals a la comarca del Priorat (segles XIV-XVIII). Falset, la Vilella Alta, Ulldemolins, Torroja del Priorat, la Figuera, la Bisbal de Falset i Cornudella de Montsant*. Falset, Centre d'Estudis del Priorat, Arxiu Comarcal del Priorat 2010, 386 pp.

La comarca del Priorat, col·locada durant segles sota el senyoriu feudal del bisbe de Tortosa, del comte de Prades i d'un prior, el de la Cartoixa de Scala Dei, no sols produí formes de convivència que indicaven les drecceres per a la solució de problemes, objectivament petits, però amb possibilitat de convertir-se en prou grans per a la subjectivitat de les persones (i de les famílies) de l'Antic Règim, ans encara elaborà institucions jurídiques normatives de pau i de progrés social (i així, en la pàgina 199, núm. 92, trobem la notícia, que encaixa particularment en aquest anuari, que ja en la primera meitat del segle XVII, i concretament el 1634, el poble de Torroja havia trobat la manera de finançar presència i feina d'un 'mestre de minyons'; no feia gaire que havia estat documentada la 'casa de la vila'; era el 1628, p. 198, núm. 88; cf. 199, núm.92; 227, núm. 98; i era contemporani el recurs als llibres de comptes i a la caixa per als diners de la vila, "perquè no és convenient que lo diner se gaste sens compte", pp. 200-202; aquests llibres de comptes de la vila havien d'ésser presentats el dia que els jurats havien de retre comptes (260, núm. 73); posats a assenyalar detalls 'moderns', recordarem que el nucli habitat del lloc de la Figuera, tenia empedrat el terra dels carrers, 217, núm. 42). Els set pobles del Priorat, presents en aquestes pàgines, no sols ens permeten de saber quins eren els punts que més necessitaven el complement de la norma jurídica en aquelles comunitats de la comarca del Priorat, ans encara ens faciliten de besllumar amb major o menor aproximació l'evolució i creixement de les dites necessitats de convertir en normatives i oficials formes de convivència que la mateixa proximitat veïnal ja havia fet néixer i imposat.

Per això, no manca qualque ordinació, a través de la qual ens adonem que en un moment determinat les tensions entre habitants o famílies es reduïen a les que s'havien originat pel fet que la vaca o l'ovella o el porc d'algú s'havien permès de fer un mos en l'hort o en el camp d'algú altre, sense el beneplàcit d'aquest darrer; i aquest devia ésser el punt més conflictiu, constant i recurrent, car una de les més modernes ordinacions aplegada en les presents pàgines, datada el 21 de desembre del 1792, encara és dedicada al mateix tema (205-207). No oblidarem que la conflictivitat podia néixer de causes o situacions que ara no endevinaríem i que ens semblen estranyes en veure-les documentades en les presents pàgines, com és ara les gallines que entraven a casa dels veïns o el "llaurador que girarà lo parell dintre la heretat del vehí, que sia sembrat" (221, núm 65; 251, núm. 25, amb variants), o "esfullar o batre arbre donzell" (221, núm. 66). En aquell moment, des de segles, la convivència entre veïns i famílies ja es presentava presidida per jurats i prohoms i servida per botigues diverses, on hom podia adquirir el més indispensable per a sobreviure, i l'ús que els ciutadans feien dels béns del comú (regadius, deveses) havia d'ésser formulat en reunions del consell municipal i expressat amb precisió en textos escrits que, normalment, havien d'ésser acceptats o confirmats pel senyor feudal, en alguns dels pobles presents en aquest llibre, el prior de la cartoixa de Scala Dei; l'aigua i el seu ús, sobretot en el regadiu, fou constant font si no de conflictes, si almenys de preocupació en les reunions del consell municipal i les pàgines 232-234, núm. 311, del 1680, ens permeten de veure la complicació que comportava un fet tan senzill com regar un hort. I també sabem que almenys la primera meitat del segle XVII el mestre de minyons era pagat amb diner